

» tium iniqua¹. « Si enim propterea baptismum nostrum non suscipiunt, quia nos sumus progenies viperarum, sicut iste in Epistola sua posuit: cur Maximianiensium susceperunt, de quibus concilium eorum sic loquitur: « Quod viperei seminis noxios partus venenati uteri alvus diu texerit, et concepti sceleris uda coagula in aspidum membra tardo se calore vaporarunt. » Nonne de ipsis etiam in eodem concilio consequenter dictum est: « Quod » venenum aspidum sub labiis eorum, quorum os male- » dictione et amaritudine plenum est, veloces pedes eo- » rum ad effundendum sanguinem, contritio et infelicitas » in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt²: « Et tamen et ipsos in honore integro, et ab eis foris baptizatos intus nunc habent.

XXII. Quapropter hæc omnia de progenie viperarum, et de veneno aspidum sub labiis eorum, et alia quæ dicta sunt in eos, qui viam pacis non cognoverunt, si vere isti vellent dicere; ipsi potius sunt; quando eorum baptismum, in quo per concilii sententiam ista dixerunt, propter pacem Donati receperunt, et baptismum Ecclesie Christi toto orbe diffusæ, unde in Africam ipsa pax venit, ad sacrilegam injuriam pacis Christi repudiant. Qui ergo sunt potius pseudo-prophetæ, qui veniunt in vestitu ovium, intus autem sunt lupi rapaces; utrum ii, qui vel nesciunt in Catholica malos, et eis innocenter communicant, vel eos quos de area Dominica prius quam ventilator adveniat, segregare non possunt, pro pace tolerant unitatis; an ii qui ea quæ in Catholica reprehendunt, in schismate faciunt, et quæ in unitate toleranda eaque incerta fugere se fingunt, in sua præcisione manifesta et a se ipsis damnata recipiunt.

XXIII. Denique ita dictum est³, et hoc etiam ipse

¹ Psal. cxvii, 12. — ² Id. cxvii, 3. — ³ Infra lib. 2, cap. 16.

commemoravit: « Ex fructibus eorum cognoscetis eos. » Ergo fructus consideremus. Objicitis traditionem: hanc ipsam multo probabilius eis ipsis objicimus¹. Et ne per multa curramus, in eadem Constantiniensi civitate Sylvanum episcopum majores vestri in ipso exordio sui schismatis ordinaverunt. Iste cum adhuc esset subdiaconus, manifestissimus traditor municipalibus Gestis expressus est. Si et vos adversus majores nostros aliqua documenta profertis: æqua conditio postulatur, ut aut utraque vera, aut utraque falsa esse credamus. Si utraque vera sunt, vos estis sine dubio schismatis rei, qui crimina vos fugere in totius orbis communionem finxistis, quæ in ipsa particula vestræ concisionis habebatis. Sin autem utraque falsa sunt, vos estis sine dubio schismatis rei, qui propter falsa crimina traditorum immani separationis crimine maculamini. Quod si a nobis aliqua, et a vobis nulla, vel a nobis vera, et a vobis falsa proferruntur, non est discutiendum quam penitus vestra ora claudantur.

XXIV. Quid si vos sancta et vera Christi Ecclesia convinceret atque superaret, etiam si nos nulla vel falsa, vos autem aliqua et vera traditionis documenta teneretis, quid jam vobis restet, nisi ut, si vultis, pacem diligatis; si autem non vultis, saltem obtumescatis? Etenim quæcumque modo proferretis, facillime et verissime dicerem, tunc Ecclesie plenariæ et catholicæ unitati, jam per tot gentes diffusæ atque firmatæ, vos ea probare debuisset, ut vos intus essetis, illi autem quos convinceretis, pellerentur foras. Quod si conati estis facere, procul dubio probare non potuistis, et victi vel irati vos ab innocentibus qui damnare incerta non possent, immani sacrilegio separastis. Si autem nec conati estis id agere, nimis exc-

¹ Infra lib. 3, cap. 57, 58, et lib. 3, contra Cress. c. 29. et lib. 4, c. 56.

crabili et impia cæcitate vos a frumentis Christi, quæ per totum agrum, id est, totum mundum usque ad finem crescunt, paucis in Africa zizaniis offensi præcidistis.

XXV. Postremo testamentum a quibusdam persecutionis tempore flammis traditum perhibetur: nunc undecumque prolatum est recitetur. Certe in exordio promissionum testatoris id invenitur Abrahæ dictum: « In » semine tuo benedicentur omnes gentes ¹: » et hoc quid sit, verax interpretatur Apostolus: « In semine, inquit, » tuo, quod est Christus ². » Nullius traditio fidem Dei evacuavit. Communicate omnibus gentibus; et tunc vos testamentum a pernicie flammarum conservasse gloriâmini. Si autem non vultis, quæ pars potius credenda est, quod testamento institerit exurendo, nisi quæ non vult consentire prolato? Quanto enim certius sine aliqua temeritate sacrilega, ille traditoribus successisse iudicatur, qui nunc lingua persequitur testamentum, quod illi flamma persecuti perhibentur? Objicitis persecutionem; respondent vobis frumenta Dominica: Aut juste factum est, aut palea nostra fecit. Quid ad hæc dicitis? Objicitis quod baptismum non habeamus; respondent vobis eadem frumenta Dominica, formam sacramenti etiam intus quibusdam nihil prodesse, sicut Simoni Mago baptizato non proderat; multo magis nihil prodesse iis qui foris sunt: inesse illis tamen discedentibus hinc probatur, quod redeuntibus non restituitur. Nunquam igitur nisi impudentissime poteris adversus ista frumenta clamare, et dicere pseudo-prophetas vestitos pellibus ovium, intus autem lupos rapaces: quandoquidem malos in unitate catholica vel non noverunt, vel pro unitate tolerant quos noverunt.

XXVI. Vestros autem fructus si consideremus: omitto

¹ Gen. xxii, 18. — ² Galat. iii, 16.

tyrannicas in civitatibus et maxime in fundis alienis dominationes, omitto furorem Circumcellionum, et præcipitatorum ultro cadaverum cultus sacrilegos et profanos, bacchationes ebrietatum, et sub uno Optato Gildoniano decennalem totius Africæ gemitum: omitto ista, quia sunt in vobis quidam qui hæc sibi displicere, ac semper displicuisse præclament; sed ea se dicunt, quia comprimere non possunt, pro pace tolerare: ubi se iudicio suo condemnant: quia si amarent pacem, non discinderent unitatem. Nam quæ tanta dementia est, pacem in ipsa pace velle relinquere, et eam in dissensione velle retinere? Itaque propter eos qui mala ejusdem partis Donati, quæ omnes vident et reprehendunt, fingunt se non videre, usque adeo ut etiam de ipso Optato dicant: Quid fecit? Quis cum accusavit? quis convicit? Ego nescio, non vidi, non audivi. Propter hos ergo qui se manifesta ignorare confingunt, exorti sunt Maximianistæ, in quibus eis oculi pateant, et ora claudantur: aperte se separant, aperte altare contra altare erigunt, aperte in concilio ¹ sacrilegi et viperæ, et veloces ad effundendum sanguinem, et Dathan et Abiron et Chore comparandi appellantur, et asperis verbis detestati damnantur, aperte recipiuntur rursus in honoribus suis cum baptizatis suis. Hi sunt fructus eorum, pro Donati pace ista facientium ut pelle ovina se contegant, et Christi pacem in toto orbe terrarum recusantium ut intus sint lupi rapaces.

XXVII. Nihil me prætermisisse arbitror eorum, quæ iste in Epistola sua posuit, duntaxat quæ in ea parte, ad quam pervenimus, potui reperire: prodant etiam reliquam partem, ne forte ibi sit aliquid quod refelli non possit. Hæc autem, quæ Domino adjuvante respondimus, admoneo Charitatem vestram, ut non solum petentibus de-

¹ Bagaiensi

tis, sed etiam non petentibus ingeratis. Respondeant si quid volunt; et si nobis nolunt, saltem ad suos litteras mittant, quæ tamen nobis occultari non jubeant; quod si faciunt, apertissime fructus suos produnt, quibus lupi rapaces induti pellibus ovium demonstrantur, qui occulte insidiantur ovibus nostris, et aperte pastoribus respondere formidant. Nos eis tantummodo schismatis crimen objicimus, quo penitus omnes involuti sunt: non quorundam eorum crimina, quæ sibi quidam eorum displicere respondeant. Ipsi vero si nobis aliena crimina non objiciant, non habent quod objiciant: et ideo se ab scelere schismatis defendere omnino non possunt: quia sive propter falsa et a se conficta, sive etiam propter vera, sed tamen paleæ crimina, se ab area Dominica, et ab innocentia frumentorum toto orbe crescentium, nefaria diremptione separarunt.

XXVIII. Nisi forte expectatis a me, ut etiam de Manichæo quæ interposuit¹, refellantur. Qua in re nobis non displicet, nisi quia pestilentiosissimum et perniciosissimum errorem, id est, Manichæorum hæresim omnino levissima et prope nulla reprehensione culpavit; quem veritatis fortissimis documentis Catholica expugnat. Hæreditas enim Christi in omnibus gentibus constituta, adversus omnes exhæredatas hæreses tuta est: sed sicut ait Dominus: « Quomodo potest Satanas Satanam ejicere²? » ita Manichæorum errorem quomodo potest Donatistarum error evertere?

XXIX. Quapropter, charissimi, quanquam multis modis convictus error iste superetur, nec ulla qualicumque ratione, sed sola impudentia pertinaci resistere audeat veritati, tamen ne memoriam vestram documentorum oneret multitudo, hoc unum Maximianistarum factum tenete,

¹ Infra lib. 2, cap. 18. — ² Marc. III, 23.

hoc in eorum fronte configite, hoc eis ad comprimendas dolosas linguas in ora coarctate, hoc tanquam tridenti telo velut tricripitem bestiam eorum calumniam trucidate. Traditionem objiciunt, persecutionem objiciunt, falsum baptisma objiciunt: de solis Maximianistis ad omnia respondete. Quod enim majores eorum tradiderunt sanctos codices flammis, occultum esse arbitrantur: sed cum sacrilegio schismatis inquinatos in suis honoribus receperunt, hoc certe occultare non possunt. Item persecutiones violentissimas, quas quibuslibet ubi potuerint faciunt, occultas esse arbitrantur: sed cum spiritalis persecutio persecutionem superet corporalem, Maximianistas quos ipsi corporaliter persecuti sunt, et de quibus ipsi dixerunt: « Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem¹, » in suis honoribus receperunt; hoc certe occultare non possunt. Postremo baptismi quæstionem, qua miseros fallunt, occultam esse arbitrantur: sed cum dicant baptismum non habere quotquot præter communionem unius Ecclesiæ baptizantur, Maximianistas cum eis quos extra istorum communionem in schismate baptizarunt, in suis honoribus receperunt; hoc certe occultare non possunt.

XXX. « At hæc, inquiunt, pro pace non maculant, et bonum est rigorem severitatis ad misericordiam flectere, ut denuo rami fracti inserantur. » Ita ergo tota causa concluditur, victa in illis, invicta pro nobis: quia si nomen pacis ad tolerandos in schismate malos in qualemcumque umbram defensionis assumitur, procul dubio cum horrendo scelere et sine ulla defensione per unitatem orbis terrarum vera pax ipsa violatur.

XXXI. Hæc, fratres, cum impigra mansuetudine agenda et prædicanda retinete: diligite homines, inter-

¹ Psal. XIII, 3.